

תוכן עניינים

205.....	הקדמה.....
206.....	1. מדוע לא הוזכרה שושלת דוד?.....
207.....	1.1 דוד כ'מחליף' שאול.....
209.....	1.2 דוד - הבן הדחוי במשפחה.....
214.....	2. הניגודיות באופי דוד - עדינות אל מול קשיחות.....
214.....	2.1 גיבורי החיל של דוד.....
215.....	2.2 עדינותו של דוד.....
216.....	2.3 "ממעמקים קראתיך ה' " - מתח ובטחון בעמידה אל מול ה'.....
217.....	2.4 ה'קשיחות' של דוד.....
218.....	2.5 דוד הנער אל מול גוליית האימתני.....
220.....	2.6 המחיר שמשלם דוד על היותו גיבור מלחמה.....
225.....	סיכום.....

הקדמה

דוד המלך הינה אחת מן הדמויות המרתקות ביותר בתנ"ך.¹ במאמר זה ננסה להבין את אופיו הייחודי של דוד, את הניגודיות היוצאת מבין פרקי התנ"ך המספרים על עליית דוד למלכות, על התנכרות שאול אליו, על מלחמותיו, על מאבקי המרידה במשפחתו ועל מזמורי התהילים אותם כתב. ננסה להבין את המיסתוריות האפופה במשפחתו של דוד שמתבטאת בכך שאין אנו מוצאים את שושלת אבותיו בעת הופעתו הראשונה בתנ"ך כדרך שאר האישים החשובים שבתנ"ך. דוד המלך חווה אירועים דרמטיים למדי בחייו, התנכרות משפחתו אליו, רדיפת שאול אחריו, מלחמותיו העקובות מדם, מרידת בניו בו, חטאו עם בת שבע וסירובו של הקב"ה שהוא יבנה את ביתו, בית המקדש. חייו של דוד מלאים

¹ מאמר זה מוקדש לעילוי נשמת סבתי מורתי, פנינה בת יעקב שלום וחנה לבית שידלובר שנפטרה ב- ה'תמוז תשפ"א בשיבה טובה וזכתה לאריכות ימים ושנים. את לימוד ואהבת התנ"ך הנחילה לצאצאיה. מי ייתן ומאמר זה יהיה לעילוי נשמתה ואזכה ליראת השמים ואהבת התנ"ך שכה אפיינו אותה.

בייסורים ותלאות אל מול ביטחון וציפייה לקרבת ה'. במאמר זה ננסה לחקור ולהבין כיצד חלק מהאירועים הדרמטיים האלו השפיעו על אופיו של דוד המלך, ביססו אותו ואף הביאו לתכונות אופי מנוגדות.

יש להדגיש כי כל הכתוב לקמן מהווה הצעה להבנת אופיו של דוד אך למעשה אין אנו בקטנותנו יכולים להבין בצורה שלמה את גודל אישיותו של דוד המלך. תפילתי שלא תצא תקלה תחת ידי ויהיו דברים אלו "מועט המחזיק את המרובה"².

מדוע לא הוזכרה שושלת דוד?

הופעתו הראשונה של דוד בתנ"ך הינה חריגה ביחס לשאר האישים החשובים שמופיעים בתנ"ך. בעוד כל איש חשוב ובוודאי מלך מופיע בדרך כלל בתנ"ך יחד עם השושלת המשפחתית שלו, דוד מוצג ללא השושלת המשפחתית שלו. לצורך הדוגמה, אצל שאול מופיעה השושלת המשפחתית כבר בהזכרתו הראשונה (שמואל א ט, א-ב):

וַיְהִי אִישׁ מִבֶּן יַמִּין מִבְּנֵי־מִין וְשֵׁמוֹ קִישׁ בֶּן אֲבִיאל בֶּן צְרוּר בֶּן בְּכוֹרֵת בֶּן אֶפַיִח בֶּן אִישׁ יַמִּינִי גִבּוֹר חַיִל: וְלוֹ הָיָה בֶן וְשֵׁמוֹ שָׁאוּל בְּחֹר נָטוּב וְאִין אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל טוֹב מִמּוֹנוֹ מִשְׁכָּמוֹ וְמַעֲלָה גְבָהּ מִכָּל הָעָם.

אפילו אצל שמואל, שהיה נביא ולא מלך, מצינו את ייחוס השושלת המשפחתית ביחס לאביו אלקנה (שם א, א):

וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִן הָרְמָתִים צוֹפִים מֵהַר אֶפְרַיִם וְשֵׁמוֹ אֶלְקָנָה בֶּן יִרְחָם בֶּן אֱלִיהוּא בֶּן תַּחֲוִי בֶּן צוּף אֶפְרַתִּי.

ואילו אצל דוד לא נכתבה שושלת משפחתו למעט שהיה ממשפחת ישי. בעת מלחמת דוד בגוליית מתווסף פרט נוסף אך שולי יחסית כי דוד מגיע מאפרת (שם יז, יב):

וְדָוִד בֶּן אִישׁ אֶפְרַתִּי הָיָה מִבֵּית לָחֶם הַיְהוּדָה וְשֵׁמוֹ יִשִׁי וְלוֹ שְׁמוֹנָה בָּנִים וְהָאִישׁ בֵּימֵי שָׁאוּל יָקָן בָּא בְּאֲנָשִׁים.

למעשה, נמצא את השושלת המלאה של דוד בסיום מגילת רות (רות ד, יח-כב):

וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת פְּרָץ פְּרָץ הוֹלִיד אֶת חֲצֹרֹן. וְחֲצֹרֹן הוֹלִיד אֶת רֶם וְרֶם הוֹלִיד אֶת עֲמִינָדָב. וְעֲמִינָדָב הוֹלִיד אֶת נַחֲשׁוֹן וְנַחֲשׁוֹן הוֹלִיד אֶת שְׁלֵמָה. וְשְׁלֵמוֹן הוֹלִיד אֶת בְּעָזָה וְבְעָזָה הוֹלִיד אֶת עוֹבָד. וְעוֹבָד הוֹלִיד אֶת יִשִׁי וְיִשִׁי הוֹלִיד אֶת דָּוִד.

² על פי בראשית רבה ה, ז.

נסה להבין מדוע הוחרגה הצגתו של דוד בתנ"ך ולא הוצגה שושלת דוד בעת הופעתו לראשונה בתנ"ך כפי שמצינו אצל רוב ככל האישים המיוחדים בתנ"ך.

דוד כ'מחליף' שאול

בספר שמואל א' (טו) מתוארת באריכות מלחמתו של שאול בעמלק. שמואל מעביר לשאול הוראות מדויקות במלחמתו עם עמלק (שם א-ג):

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל שָׁאוּל אֲתִי שָׁלַח ה' לְמִשְׁחָךְ לְמִלְחָמָה עַל עֲמוֹ עַל יִשְׂרָאֵל וְעַתָּה שְׁמַע לְקוֹל דְּבָרֵי ה'. כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת פְּקֹדֹתַי אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּךְ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר שָׁם לוֹ בְּדָרְךָ בְּעֵלְתוֹ מִמְצָרִים. עַתָּה לָךְ וְהִכִּיתָ אֶת עִמְלֶק וְהִתְרַמְתָּם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ וְלֹא תִחַמַּל עָלָיו וְהִמַּתָּה מֵאִישׁ עַד אִשָּׁה מֵעֵלֶל וְעַד יוֹנֵק מִשׁוּר וְעַד שָׂה מִגְּמֹל וְעַד חֲמוֹר.

על אף ציווי ה' לשאול להרוג את כל זרעו של עמלק ולא להשאיר מהם זכר, שאול אמנם מכה קשות את עמלק אך משאיר את אגג מלך עמלק חי וחס על מיטב הצאן. עקב כך ה' מתנחם על שהמליך את שאול למלך ושמואל נשלח על מנת לבשר לשאול כי מלכותו עומדת להיקרע מעליו. שאול תופס בכנף מעילו של שמואל בשביל להתחנן בפניו שיבטל את רוע הגזירה וכנף המעיל נקרעת (שם כז-כט):

וַיֹּסֵב שְׁמוּאֵל לְלֶכֶת וַיִּחַזַק בְּכַנְף מְעִילוֹ וַיִּקְרַע. וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קְרַע ה' אֶת מְמַלְכוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַלְיֶיךָ הַיּוֹם וַיִּנְתְּנָה לְרַעְדָּה הַטּוֹב מִמֶּנִּי. וְגַם נִצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנָּחַם כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחַם.

למעשה נחלקו האמוראים במדרש מי קרע למי את כנף מעילו (מדרש שמואל יח):

כנף מעילו של מי? רב ולוי, חד אמר: כנף מעילו של שאול, וחד אמר: כנף מעילו של שמואל. ומסתברא כמאן דאמר כנף מעילו של שמואל, שכן דרך צדיקים להיות מצטערין בשעה שאין נטיעתן משובחת

לפי אחד מהאמוראים, אין זה שאול שקרע את כנף מעיל שמואל, אלא שמואל הוא שקרע את כנף מעיל שאול בצורה מכוונת. לפי רש"י תהיה לפעולה זו משמעות גורלית בהמלכתו של דוד למלך על ישראל (רש"י, שמואל א טו):

לפי פשוטו משמעו שכשפנה שמואל ללכת מאחרי שאול אחז שאול בכנף של שמואל לפי שהיה שאול מבקש ממנו שישוב עד שישתחוה בגלגל שהיה שם אהל מועד, ומדרש אגדה חולקים אמוראים יש אומרים מעילו של שמואל קרע שאול

ויש אומרים מעילו של שאול קרע שמואל ומסר לו סימן זה מי שיכרות כנף מעילו הוא ימלוך תחתיו, והוא שאמר לו שאול לדוד ביום שכרת את המעיל ידעתי כי מלוך תמלוך.³

לפי רש"י קריעה זו שקרע שמואל לשאול מהווה סימן לשאול. האיש אשר יקרע את מעילו בעתיד הוא אשר ימלוך תחתיו. וכך למעשה אנו מוצאים בהמשך הפרקים. בעת שדוד בורח מאת שאול, דוד מתחבא במערה, ושאול נכנס למערה על מנת להסך את רגליו. במקום שדוד ינצל את האפשרות הטקטית שנוצרה לו ויהרוג את שאול הוא מחליט להסתפק בקריעת מעיל שאול (שם כד, ג-ח):

וַיָּבֵא אֶל גְּדֹרוֹת הַצֹּאן עַל הַדָּרָךְ וְשֵׁם מַעְרָה וַיָּבֵא שְׂאוֹל לְהַסֵּךְ אֶת רַגְלָיו וְדָוִד וַאֲנָשָׁיו בְּנִרְכָּתַי הַמַּעְרָה יֹשְׁבִים. וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי דָוִד אֵלָיו הֲנֵה הַיּוֹם אֲשֶׁר אָמַר ה' אֱלֹהֵיךָ הֲנֵה אֲנֹכִי נֹתֵן אֶת אִיבֶיךָ אֵיבֶךָ בְּיָדְךָ וְעֲשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר יֻטָּב בְּעֵינֶיךָ וַיִּקַּם דָּוִד וַיִּכְרֹת אֶת כִּנְף הַמַּעֲלֵל אֲשֶׁר לְשְׂאוֹל בְּלֶט. וַיְהִי אַחֲרָי כֵּן וַיֵּד לֵב דָּוִד אֹתוֹ עַל אֲשֶׁר כָּרַת אֶת כִּנְף אֲשֶׁר לְשְׂאוֹל: וַיֹּאמְרוּ לְאַנְשָׁיו חֲלִילָה לִּי מִה' אִם אֶעֱשֶׂה אֶת הַדְּבָר הַזֶּה לְאֹדְנִי לְמֹשִׁיחַ ה' לְשַׁלַּח יָדַי בּוֹ כִּי מֹשִׁיחַ ה' הוּא. וַיִּשְׁסַע דָּוִד אֶת אַנְשָׁיו בְּדַבְרִים וְלֹא נִתְּנָם לְקוֹם אֶל שְׂאוֹל וְשְׂאוֹל קָם מִהַמַּעְרָה וַיִּלְךָ בְּדָרָךְ. וַיִּקַּם דָּוִד אַחֲרָי כֵּן וַיִּצֵא מִן הַמַּעְרָה מִהַמַּעְרָה וַיִּקְרָא אַחֲרָי שְׂאוֹל לֵאמֹר אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ וַיִּבֹט שְׂאוֹל אַחֲרָיו וַיִּקְד דָּוִד אֲפִים אֲרָצָה וַיִּשְׁתַּחוּ.

דוד מצטער על כך שקרע את כנף מעיל שאול ומחליט לצאת לדבר אל לב שאול. לאחר דבריו של דוד נרשמת תפנית זמנית כאשר שאול נרגש מדברי שאול ומודה כי דוד הוא שימלוך תחתיו (שם טז-כב):

וַיְהִי כְּכֹלֹת דָּוִד לְדַבֵּר אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל שְׂאוֹל וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל הַקְּלֹף זֶה בְּנֵי דָוִד וַיִּשָּׂא שְׂאוֹל קֶלֶו וַיִּבְדֵּךְ. וַיֹּאמֶר אֶל דָּוִד צְדִיק אַתָּה מִמְּנֵי כִּי אַתָּה גִּמְלַתְנִי הַטּוֹבָה וְאַנִּי גִּמְלַתִּיךָ הָרָעָה. וְאַתָּה הַגִּדְתָּ הַיּוֹם אֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֵתִי טוֹבָה אֶת אֲשֶׁר סָגַרְנִי ה' בְּיָדְךָ וְלֹא הִרְגָתְנִי. וְכִי יִמְצָא אִישׁ אֶת אִיבּוֹ וְשִׁלְחוֹ בְּיָדְךָ טוֹבָה וְה' יִשְׁלַמְךָ טוֹבָה תַּחַת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לִּי.

³ יש לציין כי לפי הרד"ק (שם) ישנן שלוש אפשרויות לאופן הקריעה וסיבותיה: "ויחזק בכנף מעילו - שאול החזיק בכנף מעיל שמואל כדי שישוב עמו, ובמדרש חולקין בו יש אומרים כי שמואל קרע במעיל שאול ורמז לו בזה כי מי שיכרות כנף מעילו הוא ימלוך אחריו ויש אומרים כי שמואל קרע מעילו של עצמו שכן דרכן של צדיקים להיות קורעין בשעה שאין נטיעתן משובחת".

תפנית זו המתרחשת אצל שאול אינה ברורה. עד עתה שאול רודף אחרי דוד ורוצה להורגו ולפתע שאול לא רק שאינו רוצה להורגו אלא אף מברכו לשלום. דבר זה תמוה ביותר, אך לפי המשך הפסוקים ולפי הסימן שנתן שמואל לשאול לפי רש"י לעיל הדברים מובנים:

וְעַתָּה הִנֵּה יָדַעְתִּי כִּי מֶלֶךְ תִּמְלֹךְ וְקָמָה בְּיָדְךָ מַמְלֶכֶת יִשְׂרָאֵל. וְעַתָּה הֲשַׁבְּעָה לִּי בַּח' אִם תִּכְרֹת אֶת זְרַעִי אַחֲרָי וְאִם תִּשְׁמִיד אֶת שְׁמִי מִבֵּית אָבִי. וַיִּשְׁבַּע דָּוִד לְשָׂאוּל וַיִּלְךְ שָׂאוּל אֶל בֵּיתוֹ וְדָוִד וְאֶנְשָׁיו עָלוּ עַל הַמְּצִדָּה.

שאול נזכר בסימן שניתן לו על ידי שמואל לפיו האדם אשר יקרא ממנו את כנף מעילו הוא ימלוך תחתיו. עד עתה היה דוד כעין "מורד במלכות", איש צעיר וחסון אשר מהווה איום הן תדמיתי והן אישי על מלכותו של שאול. כעת לאחר שדוד קורע את כנף מעילו (על אף שאין דוד מודע ככל הנראה לסימן שניתן לשאול על ידי שמואל) מבין שאול כי דוד הוא אשר ימלוך תחתיו. שאול מבין כי עונשו אשר בישר לו שמואל מתחיל להתבצע, דוד אינו אדם פרטי כי אם המלך שימלוך תחתיו שנשלח על ידי ה'. ברגע זה מבין שאול כי אין בידו ללכת נגד התוכנית האלוהית. הוא אף דואג "לבטח" את בני משפחתו בהבטחה מדוד שלא ישמיד את זרעו.

לפי כל האמור לעיל ניתן להסביר מדוע אין מוזכרת שושלת דוד בשלב זה. לעת עתה מופיע דוד כמשלים את החסר במשוואה - ה' הודיע לשאול כי יקרא מלכותו מעליו, כעת רק חסר לדעת מיהו אשר ישלים את המשוואה ויהיה מחליפו של שאול. ממילא אין אנו זקוקים כרגע לידיעת כל שושלת דוד כי עלייתו היא כנגד ירידתו של שאול.⁴

דוד - הבן הדחוי במשפחה

ניתן להסביר את אי הופעת שושלת דוד בצורה נוספת.

את פגישתנו הראשונה עם דוד אנו מוצאים מיד לאחר הבשורה של שמואל לשאול כי מלכותו תיקרע מעליו. שמואל נשלח לבית ישי למשווח את המלך הבא, מכיון ששמואל חושש ששאול יהרוג אותו כאשר ישמע שהוא ממליך מלך חדש,⁵ ה' שולח אותו באמתלת זביחת זבח לה' אצל משפחת ישי (שם א-ג):

⁴ אך עיין בבבלי מועד קטן (ט"ז ע"ב) שם מובא ששאול היה צדיק מדוד אך בכל זאת שאול נדחה מפני דוד מכיון שהיה ראוי יותר למלכות. סיבות מגוונות הוציעו ל"זכותו" של דוד במלכות כגון שדוד נולד במזל המסוגל יותר למלכות (רש"י) או משום שהגיע משבט יהודה ולא משבט בנימין (ה'עיון יעקב) ועיין עוד ב'תוספות רא"ש', במהרש"א וכן במאירי (הוריות י"א ע"ב) לסיבות נוספות.

⁵ ויש לשאול, האין שמואל סומך על הקב"ה ששלח אותי בשליחותי? על כך עונה המלבי"ם על אתר: "לא שהיה שמואל מתירא, ולא שהיה בלתי בוטח כי ה' השולחו יצילהו, כמו שכל הנביאים לא חדלו מלכת במלאכות ה' מפני יראת בשר, רק כי הנביא יסמך על הנס בעת שיודע כי הנס מקושר עם שליחותו, כמו שהיה בשליחות משה וירמיה שהלכו במקום סכנה ובטחו על הנס, באשר היה זה בכוונה האלהית שינצלו עפ"י הנס למען יכירו עמים ולמען יכירו ישראל כי הוא שליח ה' וכי ה' על ימינו ברחו

וַיֹּאמֶר ה' אֵל שְׁמוּאֵל עַד מָתִי אֶתְּהָ מִתְּאַבֵּל אֶל שְׂאוּל וְאֲנִי מְאַסְתִּיו מִמֶּלֶךְ עַל
 יִשְׂרָאֵל מִלֵּא קֶרֶןֶד שְׁמֹן וְלֶךְ אֶשְׁלַחְךָ אֶל יֹשֵׁי בַיִת הַלְחָמִי כִּי רָאִיתִי בְּבִנְיָו לִי מֶלֶךְ.
 וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֵלֶיךָ וְשָׁמַע שְׂאוּל וַהֲרַגְנִי. וַיֹּאמֶר ה' עֲגַלְתָּ בְּקֶר תִּקְחָ בְּיָדְךָ
 וְאֶמְרָת לְזַבַּח לַה' בְּאַתִּי. וְקִרְאתָ לְיֹשֵׁי בְּזִבְחָ וְאֲנֹכִי אוֹדִיעֶךָ אֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה וּמִשְׁחָתָ
 לִי אֶת אֲשֶׁר אֶמְרָ אֵלֶיךָ.

שמואל ממלא אחר דרישת ה', מגיע למשפחת ישי ומיד פוגש את אליאב בנו הבכור של
 ישי,⁶ אליאב מתאים חיצונית לדימוי המלך, גבוה ויפה תואר ומכיון שכך שמואל סבור כי
 מצא את המלך הבא, אך טעות בידו (שם ו-ז):

וַיְהִי בְּבוֹאֵם וַיֵּרָא אֶת אֱלִיאָב וַיֹּאמֶר אֵיךְ נִגַּד ה' מִשִּׁיחוֹ. וַיֹּאמֶר ה' אֵל שְׁמוּאֵל אֵל
 תִּבְטַ אֵל מְרָאֵהוּ וְאֵל גְּבַהּ קוֹמָתוֹ כִּי מְאַסְתִּיהוּ כִּי לֹא אֲשֶׁר יֵרָאֵה הָאָדָם כִּי הָאָדָם
 יֵרָאֵה לְעֵינַיִם וְה' יֵרָאֵה לְלֵבָב.

לאחר שעוברים לפני שמואל שבעת בניו של ישי ועל כולם אומר ה' לשמואל כי אינם
 ממשיכי המלכות שואל שמואל:

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵל יֹשֵׁי הַתְּמוֹ הַנֶּעְרִים וַיֹּאמֶר עוֹד שָׂאֵר הַקִּטָּן וְהִנֵּה רָעָה בְּצִאֲוֹן
 וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵל יֹשֵׁי שְׁלַחָ וְקַחְנוּ כִּי לֹא נֹסֵב עַד בָּאוּ פֹה.

ניכר הדבר כי ישי אינו חושב שמדוד יצא מאומה. הוא אינו מנסה לקרוא לדוד מיוזמתו
 לעבור לפני שמואל אלא רק נענה להפצרת שמואל ומביא את דוד לפני שמואל:

וַיִּשְׁלַח וַיְבִיאֵהוּ וְהוּא אֶדְמוֹנִי עִם פֶּה עֵינַיִם וְטוֹב רְאִי וַיֹּאמֶר ה' קוֹם מִשְׁחָהוּ כִּי
 זֶה הוּא. וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל אֶת קֶרֶן הַשְּׁמֹן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ בְּקֶרֶב אֶחָיו וַתִּצְלַח רוּחַ ה' אֵל
 דָּוִד מֵהַיּוֹם הַהוּא וַמְעַלָּה וַיִּקָּם שְׁמוּאֵל וַיֵּלֶךְ הַרְקָמְתָה.

משיחת דוד למלך משפיעה באותם רגעים על שאול, רוח ה' אשר התעוררה אצל דוד סרה
 מעם שאול: "וְרוּחַ ה' סָרָה מֵעַם שְׂאוּל וּבִעַתְתוּ רוּחַ רָעָה מֵאֶת ה' ", וכפי שמדייק המצודת
 דוד על הפסוק: "ומאת ה' - ולא באה לו במקרה".

הגדול, וא"כ לא היה הנס לצורך השליח רק לצורך השליחות. וכן [אם] היה ה' משלחהו על זה האופן
 שילך בפרסום וימשחהו לעיני כל ישראל, לא היה מתירא כי היה נכון לבו בטוח כי יצילהו ה', אבל אחר
 שפה לא היה הכוונה שילך בפרסום ושיחזק שליחותו על ידי נס, ואם כן אם יודע לשאול במקרה וירצה
 להרגו וינצל בנס, לא יהיה הנס לצורך השליחות בכלל, רק יהיה נס פרטי הבא במקרה להצלת שמואל
 בלבד, ובזה כל העושין לו נס מנכין לו מזכיותיו".
⁶ ראה רד"ק.

לפי פסוקי המקרא אנו רואים שישי מנסה להתכחש לקיומו של דוד או לכל הפחות אינו רואה בו כמי שראוי להיות מלך.⁷ שאלה זו אף מתחזקת ביתר שאת לנוכח ידעתנו מדברי חז"ל שישי היה איש צדיק ומשמעותי בדורו⁸ (מסכת כלה רבתי ג, כב) :

שבעה אבות שכבו בכבוד עולם ולא שלטה בהם רימה ותולעה: אברהם יצחק ויעקב ועמרם אבי משה ובנימין בן יעקב וישי אבי דוד וכלאב, ויש אומרים אף דוד, שנאמר: 'לכן שמח לבי ויגל כבודי אף בשרי ישכן לבטח'.

היאך יתכן שאיש גדול וצדיק כישי מתכחש לדוד ומרחיקו מעליו? חז"ל נתנו הסברים שונים להבנת דחייתו של דוד על ידי אביו, ישי. ביניהם ניתן למצוא את מדרש תנאים על ספר דברים (א, יז, עמוד 10) :

ולמה נקרא 'קטן'? שהיה מאוס בעיני אביו, מפני שכשהיה קטן היה מתנבא ואומר: עתיד אני להחריב את מקומות פלשתים ולהרוג מהן אדם גדול ושמו גלית ועתיד אני לבנות בית המקדש. מה עשה בו אביו? הניחו לרעות את הצאן.

ישי אינו אהב את נבואות דוד שניבא על עצמו כי יחריב את ערי פלשתים, יהרוג את גלית ויבנה את בית המקדש. ככל הנראה היה נראה בעיניו דוד כהוזה בעלמא. הסבר נוסף ומפורסם, מקורו בילקוט המכירי (תהילים קיח) :

פליגי בה תרי אמוראי במערבא. חד אמר: דוד בן אהיבה (=אהובה) היה, וחד אמר דוד בן שנואה היה. כיצד? ישי ראש לסנהדרין היה... ופירש מאשתו ג' שנים. לאחר ג' שנים הייתה לו שפחה נאה ונתאוה לה. אמר לה: בתי, תקני עצמך הלילה כדי שתכנסי אלי בגט שחרור. הלכה השפחה ואמרה לגברתה: הצילי עצמך ונפשי ואדוני מגיהנם. אמרה לה: מה טעם? שחה לה את הכל. אמרה לה: בתי, מה אעשה שהיום ג' שנים לא נגע בי. אמרה לה: אתן לך (=לך) עצה, לכי תקני עצמך ואף אני כך, ולערב כשיאמר סגרי הדלת תכנסי את ואצא אני. וכך עשתה. לערב עמדה השפחה וכבת את הנר, באת לסגור את הדלת נכנסה גברתה ויצאה היא. עשתה עמו כל הלילה נתעברה מדוד, ומתוך אהבתו על אותה שפחה, יצא דוד אדום מבין אחיו... לט' חדשים בקשו בניה להרגה ואת בנה דוד, כיון שראו שהוא אדום. אמר להם ישי: הניחו לו ויהיה לנו משועבד ורועה צאן. והיה הדבר טמון עד כ"ח שנה.

⁷ א' שלוסברג, "עיונים בסיפור הולדת דוד המלך", מגדים כ"ז, עמ' 83-100, תשנ"ז.
⁸ ראה הוכחות נוספות לגדולתו של ישי במאמרו של שלוסברג עמ' 85-87.

לפי המסופר בילקוט המכירי, ישי ובניו אינם יודעים כלל כי דוד הוא בנו הביולוגי של ישי, הם בטוחים כי דוד נולד ממעשה בגידה של אימם.⁹ על אף רצון בניו של ישי להרוג את אימם על בגידתה ועל הממזר שנולד ממנה להבנתם, דוד, חס ישי על דוד ומשאיר אותו כעבד לביתו ורועה צאן אשר יעשה את עבודת הצאן. ממילא גם יובן כעת המשך הסיפור:

כיון שאמר לו הקב"ה לשמואל: 'לך אשלחך אל בית ישי הלחמי, כיון שהלך הקריבו לו את אליאב... הקריב הב' והג' עד שבעת בניו. אמר לו שמואל לישי: 'התמו הנערים?' אמר לו: תמו. אמר לו: הקב"ה אמר לו (=לי) לכה ואשלחך אל ישי, ואתה אומר תמו! אמר לו: עוד נשאר הקטן והוא רועה בצאן. אמר לו: שלח והביאהו. כיון שבא התחיל השמן מבצבץ ועולה.

בעת שעובר דוד לפני שמואל מתחיל שמן המשחה אשר מיועד למשיחת המלך לעלות ולבצבץ כסימן לכך שדוד הוא המלך אשר רוצה ה'. מיד מקבל אירוע זה גם תוקף אלוקי:

אמר לו הקב"ה לשמואל: שמואל אתה עומד ומשיחי עומד, קום משחהו כי זה הוא... וישי ובניו היו עומדין ברתת ואימה. אמרו: לא בא שמואל אלא לבזותינו ולהודיע לישראל שיש לו (=לנו) בן פסול, ואמו של דוד שמחה מבפנים ועצבה מבחוץ.

ישי ובניו אינם מבינים לעת עתה את התמונה המלאה, הם יודעים כי בביתם נשמר סוד שנים רבות על אשר יש בביתם ממזר, אשת ראש הסנהדרין בגדה! ולדידם הגעת שמואל לביתם נועדה לחשוף את סודם הכמוס. אלא שאימם יודעת היטב את האמת, היא אמנם משדרת כלפני חוץ עצב ודאגה אך בתוך תוכה שמחה אופפת אותה כי כעת יתגלה שלא זו בלבד שדוד אינו ממזר אלא שעוד יעלה לגדולות! ממשיך המדרש ומתאר את השינוי שמתרחש אצל משפחת ישי:

כיון שנטל כוס ישועות שמחו כלן. עמד שמואל ונשקו על ראשו. פתח ואמר: 'ה' אמר אלי בני אתה'. באותה שעה אמרה אמו: 'אבן מאסו הבונים', הבנים כתיב. אמרה: אי בן שמאסו אותך אחיך הייתה (=היית) לראש פנה ועלית על כלן. אמרו לה בניה: 'מאת ה' הייתה זאת', לפיכך 'זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו'.

כעת אנו מבינים את הסיבה לפיה לא הוזכרה שושלת דוד בהופעתו הראשונה בתנ"ך. דוד בתחילת דרכו היה מרוחק מבני משפחתו, הם התנכרו אליו ושמו אותו כרועה צאן, למעשה

⁹ עיין עוד בהרחבה על כך בספרו של הרב אברהם ריבלין, 'רות דוד ומשיח', בהוצאת ישיבת 'כרם ביבנה', עמ' 301-312, ירושלים תשס"ו.

היה דוד מוגדר מבחינתם כ'כבשה השחורה', הסוד הכמוס של בית ראש הסנהדרין, הממזר שנולד בביתו. אך רק לאחר משיחת דוד ולאחר ביסוס מלכותו תתברר גדולתו של דוד. ה'פסיקתא זוטרתא' מסביר את הופעת שושלת דוד המוארכת בסוף מגילת רות (פירוש לקח טוב על מגילת רות עמוד 4-5):

ומפני מה נכתב [=ספר רות]? לייחס לדוד בן ישי.

ומחדד זאת החיד"א (מראית העין, ו' ע"א):

כי שמואל כתב את ספר רות כדי לייחס בו דוד בן ישי, להודיע שהוא בן ישי ואמו לא זנתה ח"ו.

ראינו כי ניתן להסביר את אי הופעת שושלת דוד בתחילת פגישתנו עם דוד בתנ"ך בשתי אפשרויות, האחת מכיון שדוד נכנס למלכותו כ'מחליף' לשאול שחטא וממילא שושלתו פחות רלוונטית. אפשרות שנייה הינה שדוד בתחילת דרכו היה חשוד כממזר ומשפחתו התכחשה לו, רק בהמשך התברר כי דוד הינו בנו הביולוגי של ישי ותזכר שושלתו במלואה. בין כך ובין כך אנו מבחינים כי תחילת מלכות דוד אינה כשאר המלכים אשר מוכתרים לאחר שהם מוכרים בעם, בעלי שושלת מיוחסת ומוכרת לכל. דוד מגיע כאדם אנונימי אשר אפילו משפחתו מתנכרת אליו, הוא גם נמשח למלכות בחטף על מנת להוות תחליף לשאול כדי לממש את העונש שקיבל לאחר מלחמתו בעמלק. למעשה, אנו מוצאים כי למלכות דוד לקח זמן רב עד שכוננה בצורה שלמה, נראה כי כבר מהתחלתה הייתה מלכות דוד חריגה ומלאת קשיים.

ייתכן וזה גם אחד ממושאי הפופלריות של מלכות דוד. דוד צמח מלמטה. הוא לא עלה כפולטיקאי מוצלח עם שושלת מכובדת. הוא היה רועה צאן פשוט המנוכר ממשפחתו. העם אוהב מנהיגים אשר צומחים מלמטה והמבינים את לב העם. הם מרגישים אמפטיה למנהיג וכמו כן מבין המנהיג את אשר לליבם.¹⁰

¹⁰ נלסון מנדלה, נשיא דרום אפריקה לשעבר חולל מהפכה בדרום אפריקה. מנדלה גדל בשבט ת'מבו, אחד מן השבטים האפריקאים ולמד עריכת דין, הצטרף לתנועה הפוליטית שנועדה להגן על זכויותיו של הרוב השחור ויצא למסע ברחבי אפריקה לארגון פעולות מחאה נגד חוקי הפרדה הגזעית המפלים נגד השחורים. על פעולותיו הוא אף ישב במאסר ממושך. מנדלה שנלחם באפרטהייד נבחר לאחר שיחרורו לנשיאה של דרום אפריקה. מנדלה הוא דוגמה למנהיג פופולרי ואהוב שצמח מלמטה, מהעם, שנלחם עימו ולמענו ועל כך קיבל גיבוי ציבורי מעמו שחשו הזדהות עמוקה עימו. ראה עוד בערך, 'נלסון מנדלה' בויקיפדיה.

הניגודיות באופי דוד - עדינות אל מול קשיחות**גיבורי החיל של דוד**

לקראת סוף ספר שמואל ובדבריו האחרונים של דוד מובאת רשימת הגיבורים שהיו לדוד. בתוך הרשימה המפורטת מובאים גם גיבורי החיל הבאים (שמואל ב כג, ח):

אֵלֶּה שְׁמוֹת הַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר לְדָוִד יוֹשֵׁב בַּשָּׂבֶת תְּחַכְּמֵנִי רֹאשׁ הַשָּׁלְשִׁי הוּא עֲדִינוּ הָעֲצֵנִי
עַל שְׁמֹנֶה מְאוֹת חָלַל בַּפֶּעַם אֶחָת.

מפשט הכתוב אנו מגלים גיבור חיל שהיה לדוד ושמו 'תחכמני' שכונה גם בשם נוסף - 'עדינו העצני'. גיבור זה הפיל במלחמה אחת שמונה מאות חללים.¹¹ לפי חז"ל מעבר לגבורותו הוא כיהן גם כראש הסנהדרין והיה חכם מאוד.¹²

אלא שחז"ל חלקו על הבנה פשוטה זו ש'תחכמני' הוא 'עדינו העצני' וסברו כי מדובר על אדם אחר.¹³ יש מחז"ל שסברו כי מדובר ביואב (ירושלמי, מכות פ"ב ה"ו): "יואב דכתיב ביה 'תחכמוני ראש השלישי'".¹⁴

אך הגמרא במסכת מועד קטן מציעה כי כוונת הכתוב במניית "הגיבורים אשר לדוד" אינה למניית גיבורי החיל של דוד אלא למניית המעשים של דוד שהעידו על גבורתו המיוחדת, וממילא כל השמות הכתובים בפסוק מדברים על דוד עצמו (מועד קטן ט"ז ע"ב):

אלה שמות הגברים אשר לדוד ישב בשבת וגו', מאי קאמר? אמר רבי אבהו, **הכי קאמר, ואלה שמות גבורותיו של דוד**: יושב בשבת - בשעה שהיה יושב בישיבה לא היה יושב על גבי כרים וכסתות, אלא על גבי קרקע .... תחכמני - אמר רב: אמר לו הקדוש ברוך הוא, הואיל והשפלת עצמך - תהא כמוני, שאני גוזר גזרה - ואתה מבטלה. ראש השלישים - תהא ראש לשלשת אבות. **הוא עדינו העצני - כשהיה יושב ועוסק בתורה - היה מעדן עצמו כתולעת, ובשעה שיוצא למלחמה - היה מקשה עצמו כעץ**. על שמנה מאות חלל בפעם אחת - שהיה זורק חץ ומפיל שמונה מאות חלל בפעם אחת, והיה מתאנח על מאתים.

מתוך מאמרו של רבי אבהו המספר על ענוותנותו של דוד ועל כוחו הפיזי של דוד נתמקד בתיאור אחד שהביא רבי אבהו ומתאר ניגודית מרתקת בנפשו של דוד.

¹¹ על פי רד"ק על הפסוק.

¹² ראה רש"י, רד"ק, רלב"ג ועוד על הפסוק.

¹³ ראה בהרחבה באינצקלופדיה היהודית באתר 'דעת' לדעות השונות בהבנת הפסוק תחת הערך 'יושב בשבת תחכמוני'.

¹⁴ וכן מובא ברד"ק אצלנו: "ויש מרבתינו ז"ל שאמרו כי על יואב אמר זה הפסוק שהיה חכם גדול וראש סנהדרין שנאמר תחכמוני ראש השלישי".

עדינותו של דוד

לפי רבי אבהו אחד מכינויי הגבורה של דוד היה 'עדינו העצני':

הוא עדינו העצני - כשהיה יושב ועוסק בתורה - היה מעדן עצמו כתולעת, ובשעה שיוצא למלחמה - היה מקשה עצמו כעץ.

דוד המלך מצד אחד יודע להיות עדין ביותר כאשר הוא עוסק בתורה ומנגד כאשר יוצא למלחמה נאזר כולו בגבורה ובקשיחות כמו עץ.

מסביר רש"י (שם) את כוונת הגמרא באומרה שדוד היה 'מעדן עצמו כתולעת': "כופף עצמו ידיו ורגליו ביחד, ויושב לארץ". בזמן שדוד למד תורה הוא הצליח לכופף את עצמו בצורה מיוחדת וגמישה.

את המטרה בתנוחה זו מבאר רבי יעקב בן חביב (הכותב, על עין יעקב, מועד קטן שם) :

מתקשר ונכפף ומקטין עצמו כתולעת כדי ללמוד תורה בפני גדול הימנו.

כאשר דוד למד תורה ידע כי בשביל לקבל תורה עליו להקטין את עצמו כתולעת מפני

הגדולים ממנו. נראה שמסיבה זו ישב דוד על הרצפה, במקום נמוך.¹⁵

דוד מנגן בכלים העדיניים ביותר, הכינור והנבל. בעת שמתחילה לשרות רוח רעה על שאול (עקב משיחתו של דוד בידי שמואל) מציעים לו עבדיו כי יביאו לו מנגן בכינור ובכך ישתפר מצב רוחו. עבדיו של שאול מציעים לתפקיד את דוד, דוד מובא אל שאול ומנגן לפניו בכינור, הדבר מוצא חן מאוד בעיניי שאול ונהפך לנורמה קבועה בעת שעל שאול נחה רוח רעה (שמואל א טז, כג) :

וְהָיָה בְּהַיּוֹת רוּחַ אֱלֹהִים אֶל שְׂאוּל וְלָקַח דָּוִד אֶת הַכִּינּוֹר וַיִּגַּן בְּיָדוֹ וְרוּחַ לְשָׂאוּל וְטוֹב לוֹ וְסָרָה מֵעַלָּיו רוּחַ הָרָעָה.

בנוסף לכינור גם בנבל מצינו שניגן דוד, עד שכל העם שמע את נגינתו העדינה שנגעה

בליבותיהם (פסיקתא דרב כהנא פיסקא ז - ויהי בחצי הלילה) :

חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך, ר' פנחס בשם ר' אלעזר ברי' מנחם,

מה היה דוד עושה, נוטל נבל וכנור ונותנם מראשותיו ועומד בחצי הלילה ומנגן

בהם, והיו חכמי ישראל שומעין את קולו ואומרים מה אם דוד המלך הוא עוסק

בתורה אנו על אחת כמה וכמה, ונמצאו כל ישראל עסוקין בתורה.

¹⁵ המהרש"א מביא פירוש נוסף בשם הערוך (חידושי אגדות שם): "בערוך פירש כשהיה עוסק בתורה היה מעדן עצמו עד שיתרכך בשרו כתולעת שתהא דעתו מיושבת עליו".

עדינותו של דוד המלך מתבטאת בצורה הברורה ביותר במזמורים אשר כתב בספר 'תהילים', דוד מכונה בפי כל 'נעים זמירות ישראל', במזמורי תהילים מבטא דוד את אמונתו וביטחונו בקב"ה על אף כל היסורים שעבר. דוד חושף בפנינו את אשר על ליבו ומגלה את כל רגשותיו בפני קורא המזמור. אין איש אשר לא יוכל להתחבר למזמור זה או אחר בספר 'תהילים' ולכן גם בעתות צרה ימצא האדם את עצמו מזדהה עם מילותיו העמוקות והנוגעות לכל נפש של דוד במזמורי התהילים.

ניתן דוגמא לכך ממזמור ק"ל בתהילים.

"ממעמקים קראתיך ה' - מתח ובטחון בעמידה אל מול ה'

מזמור ק"ל בתהילים הוא מזמור נפוץ ומרגש במיוחד. הוא מושר בדרך קבע בימי אלול ובעשרת ימי תשובה במקומות שונים בתפילה ובסליחות בהתאם למנהגי העדות השונים. מדוע נבחר דווקא מזמור זה? מה ייחודו?

הרב אלחנן סמט¹⁶ מחלק את המזמור לארבע בתים כאשר בבית הראשון, "שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמַּעַמְקִים קָרָאתִיךָ ה': אֲדַנִּי שְׁמַעָה בְּקוֹלִי תִהְיֶינָה אַזְנוֹתַי קְשׁוּבוֹת לְקוֹל תִּחְנוּנָי", המתפלל מתחנן אל הקב"ה שישמע את התפילה שלו שמגיעה "ממעמקים". האדם מתחנן בפני הקב"ה שיקשיב לקולו ולבקשתו.

בבית השני: "אִם עֲוֹנוֹת תִּשְׁמַר יְהוָה אֲדַנִּי מִי יַעֲמֵד. כִּי עִמָּךְ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּנָּרָא". בחלק זה מתוארת סליחתו של הקב"ה לאדם החוטא. הסליחה בבית זה אינה מתוארת כאפשרות אלא כחלק מהוויתו של הקב"ה - "כי עמך הסליחה למען תורא", ולכן בוודאי שלאחר בקשת הסליחה של האדם תתקבל תשובתו על ידי הקב"ה.

בבית השלישי: "קוֹיָתִי ה' קוֹתָה נַפְשִׁי וְלִדְבָרוֹ הוֹחֵלְתִּי. נַפְשִׁי לֹאֲדַנִּי מִשְׁמָרִים לְבַקֵּר שְׁמָרִים לְבַקֵּר". בבית זה מתאר מתוארת הרצון והתקווה לשמוע את דבר ה'. השורש קו"ה מופיע פעמיים בפסוק אחד. הדימוי של הציפייה של השומרים לשומרי הבוקר מוכרת לכל אדם שעשה בעברו שמירה בלילה עד מדמדומי הבוקר. אין דומה ציפייתם של שומרים המחליפים את עצמם במהלך היום לשומרים המתחלפים בשעות הבוקר לאחר לילה קשה וקר ללא שינה וערנות מוגברת. כך גם כותב המזמור מחכה בדריכות ובציפייה רבה לדבריו של הקב"ה.

ובבית הרביעי: "יַחַל יִשְׁרָאֵל אֶל ה' כִּי עִם ה' הַחֶסֶד וְהַרְבֵּה עֲמוֹ פְּדוֹת. וְהוּא יַפְדֶּה אֶת יִשְׂרָאֵל מִכָּל עֲוֹנוֹתָיו". כאן כבר מתאר המשורר שידוע לו כי יעשה עימו חסד וה' ויענה לו בצורה

¹⁶ א' סמט, 'עיונים במזמורי תהילים', עמ' 464-442, תל אביב, תשע"ב.

חיובית. זאת מכיון שכאן כבר נכלל הפרט בתוך הכלל "יחל ישראל אל ה'" ומקובלנו שלכלל ישראל בוודאי ה' מקשיב ומקבל את תחינתם.¹⁷

אם כן למדנו שבתוך מזמור זה מקופלים שלבי התהליך של פניית האדם לבוראו בעת רצונו לשפוך תחינתו לפני בוראו, ברצונו להתוודות על חטאיו ומעלליו. פניה מיסורי ומעמקי נפש האדם, בטחון בקבלת התשובה מה' כחלק מהוויתו, הציפייה הדרוכה לתשובת ה' וההבנה הברורה של האדם שבהיותו חלק מעם ישראל תפילתו לא תחזור ריקם וה' יעשה עמו חסד ויקבל את תחינתו. ממילא מובן עתה למה מזמור זה תופס מקום כה מרכזי בימי הרחמים והסליחות שייעודם לשפוך את נפשנו בפני הקב"ה בתפילה ותחינה. הרי מזמור זה מבטא כל כולו את מטרה זו.

מזמור כה עדין שמתאר את תנועות הנפש, את החששות שבאדם לנגד בטחונו בקב"ה וציפייתו לדבר ה' יכול להיכתב רק בידי אדם עדין בנפשו שמסוגל להבחין בנימי הנפש שבאדם. מזמור זה הוא מיני רבים שכתובים בספר תהילים וממחישים בתוכם את תנועות הנפש העדינות שהיו קיימות בדוד.¹⁸ מזמורים שמרטיטים את נפש האדם בשעותיו הקשות ביותר. מבחינה זו נראה כי דוד הוא מעין דוגמא לעדינות מיוחדת שקיימת באדם וממנה אפשר ללמוד רבות על תכונות נפש עדינות.

ה'קשיחות' של דוד

מנגד לעדינותו של דוד אנו מוצאים בדוד איש מלחמה, החלטי, קשות, רחוק שנות אור מהתיאור העדין והנעים כפי שהוצג דוד לעיל. דוד הינו אחד מהמלכים שהוציאו והנהיגו את עם ישראל במלחמות רבות (ויקרא רבה א):

ר' אבא בר כהנא אמר י"ג מלחמות עשה דוד. ורבנן אמרי י"ח. ולא פליגי, מי שאומר י"ג, לצרכיהן של ישראל. ומי שאומר י"ח, חמש לצורך עצמו, י"ג לצרכיהן של ישראל.

¹⁷ ראוי להביא את דבריו המרתקים של הגרי"ד סולביצ'ייק בנושא זה ('על התשובה' עמוד 91): "זהו ההבדל העצום בין וידוי היחיד לבין וידוי הציבור. כך מתוודית כנסת ישראל וכך מתוודה היחיד, היחיד מתוודה מתוך מצב של חוסר בטחון, של דכאון וייאוש שלאחר החטא. וכי איזו ערבות יש לו שיכופר לו? ומי יאמר לו שעוונות יימחה ולא ירדוף אחריו עד סוף כל הימים? לא כן וידויה של כנסת ישראל - וכל ציבור וציבור מישראל היא מיניאטורה של כנסת ישראל כולה - וידוי זה נאמר מתוך בטחון ואפילו מתוך שמחה. שכן הוא נאמר לפני בן הברית הנאמן, לפני האוהב הגדול".
¹⁸ יש לציין כי ישנה מחלוקת האם דוד כתב את כל ספר תהילים או את חלקו ואילו חלקים בדיוק. (המובאת בגמרא בבא קמא וכן במדרשים) אך אין כאן המקום להאריך בנושא זה הדורש התייחסות בפני עצמו. כאמור מזמור זה מובא כמייצג להלך הרוח הכללי בספר תהילים ולעדינות כתיבת המזמורים.

בכל ימי מלכותו יצא דוד לשמונה עשר מלחמות! אמנם ישנה מחלוקת כמה מלחמות לחם דוד לצורך עצמו וכמה לצורך עם ישראל אך מכל מקום מספר כה רב של מלחמות מעיד על מנהיג, מצביא, שחי ונושם את חיי הלחימה והקרב. שונה בתכלית מהאדם העדין שמצליח לדייק ולצייר את תנודות הנפש השונות במזמורי התהילים.

דוד הנער אל מול גוליית האימתני

בתחילת הכרותינו את דוד בספר שמואל, לאחר משיחתו השקטה למלוכה, הובא דוד אל שאול המלך על מנת לנגן לו בכינור ולהסיר ממנו את הרוח הרעה ששרתה עליו. עד עתה מצטייר דוד כמתוכנן, נער צעיר ונאה, עדין, היודע לפרוט על מיתרי כלי נגינה עדין ומרגש. אך לאחר זמן לא רב דוד מתגלה באור אחר. זמן קצר לאחר מכן פלשתים מתכוננים למלחמה עם ישראל (שמואל א יז, א-ז):

וַיֵּאָסְפוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת מַחְנֵיהֶם לְמִלְחָמָה וַיֵּאָסְפוּ שָׂכָה אֲשֶׁר לַיהוָה וַיַּחֲנוּ בֵּין שׁוֹכָה וּבֵין עֲזֹקָה בְּאֶפְסַס דָּמִים. וְשָׂאוּל וְאִישׁ יִשְׂרָאֵל נֶאֱסָפוּ וַיַּחֲנוּ בְּעֵמֶק הָאֵלֶּה וַיַּעֲרְכוּ מִלְחָמָה לְקִרְיַת פְּלִשְׁתִּים. וּפְלִשְׁתִּים עֹמְדִים אֶל הַהָר מִזֶּה וַיִּשְׂרָאֵל עֹמְדִים אֶל הַהָר מִזֶּה וַהֲגִיף בִּינֵיהֶם. וַיֵּצֵא אִישׁ הַבָּנִים מִמַּחְנוֹת פְּלִשְׁתִּים גִּלְיָת שְׂמוֹ מִגֵּת גְּבָהוּ שֵׁשׁ אַמּוֹת וְזָרָת. וְכוֹבֵעַ נְחֹשֶׁת עַל רֹאשׁוֹ וְשָׂרִיּוֹן קַשְׁשִׁים הוּא לְבוּשׁ וּמִשְׁקַל הַשָּׂרִיּוֹן חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים שֶׁקֶלִים נְחֹשֶׁת. וּמִצַּחַת נְחֹשֶׁת עַל רִגְלוֹ וְכִידּוֹן נְחֹשֶׁת בֵּין כַּתְּפָיו. וְחָץ וַעֲץ חֲנִיתוֹ כְּמִנּוֹר אֲרָגִים וְלַהֲבַת חֲנִיתוֹ שֵׁשׁ מֵאוֹת שֶׁקֶלִים בְּרֹזֶל וְנִשְׂא הַצֶּנֶה הַלֵּךְ לִפְנָיו.

אין זו מלחמה רגילה, הפעם עומד בפני עם ישראל אדם עצום ואימתני, גוליית, גובהו כשלושה מטרים, מוגן כולו מכף רגל ועד ראש, מחזיק בידיו כלי נשק יקר ביותר. גוליית האימתני מציע "דיל":

וַיַּעֲמֵד וַיִּקְרָא אֶל מַעֲרֹכַת יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לָהֶם לָמָּה תִצְאוּ לַעֲרֹךְ מִלְחָמָה הַלּוֹא אֲנֹכִי הַפְּלִשְׁתִּי וְאַתֶּם עֲבָדִים לְשָׂאוּל בְּרוּ לָכֶם אִישׁ וַיֵּרֵד אֵלָי. אִם יוֹכֵל לְהַלְחֵם אִתִּי וְהִפְנִי וְהִיָּינוּ לָכֶם לְעֲבָדִים וְאִם אֲנִי אוֹכֵל לוֹ וְהִפִּיתִיו וְהִיָּיתֶם לָנוּ לְעֲבָדִים וְעַבַּדְתֶּם אֹתָנוּ. וַיֹּאמֶר הַפְּלִשְׁתִּי אֲנִי תַרְפְּתִי אֶת מַעֲרֹכוֹת יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה תָּנוּ לִי אִישׁ וְנִלְחַמָּה יַחַד. וַיִּשְׁמַע שָׂאוּל וְכָל יִשְׂרָאֵל אֶת דְּבָרֵי הַפְּלִשְׁתִּי הָאֵלֶּה וַיַּחֲתוּ וַיִּרְאוּ מָאֵד.

גוליית המודע לכוחו הרב מציע מלחמה אישית, "אחד על אחד", הוא כה בטוח בניצחונו שהוא אף מכריז שאם ינצחו אותו, הפלשתים יהיו לעם ישראל לעבדים. כמובן שהצעה זו מפחידה מאוד את עם ישראל ואת העומד בראשו, שאול, גיבור מלחמות בפני עצמו. הצעה

זו חוזרת מפי גוליית יום יום למשך ארבעים יום, אך אף אחד אינו מעז להעלות על דעתו כי יש מישראל מי שמסוגל להילחם ולנצח את גוליית העצום.

באותה עת דוד שב לביתו מבית שאול וחזר לעיסוקו, רעיית הצאן. עם זאת המצב בבית דוד מתוח, שלושת אחיו נמצאים במערכה בעמק האלה. ישי, אביו של דוד שולח אותו עם מאכלים רבים אל אזור הקרב על מנת להביא להם ולממונה עליהם אוכל ואספקה. דוד ממחר לצאת בשליחות אביו ובעת שיחתו עם אחיו נשנה שוב המחזה הקבוע בו גוליית העצום מציע את הצעתו שמתקבלת בפרד רב במחנה ישראל. הוא שומע כי החיילים משוחחים ביניהם על כך שהמלך הבטיח עושר רב למי שיסכים להילחם כנגד גוליית ועוד הוסיף המלך להבטיח את בתו לאמיץ שיעז לעשות כן!

דוד, נער צעיר, רועה צאן, נגן כינור עדין מהפך בבת אחת את לשונו העדינה (שם כו) :

וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל הָאֲנָשִׁים הָעֹמְדִים עִמּוֹ לֵאמֹר מִה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר יִכֶּה אֶת הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה וְהִסִּיר חַרְפּוֹ מֵעַל יִשְׂרָאֵל כִּי מִי הַפְּלִשְׁתִּי הָעֶרְל הַזֶּה כִּי חָרַף מַעֲרָכוֹת אֱלֹהִים חַיִּים.

דוד באומץ רב מגדף את גוליית וקורא לו "פלשתי ערל", הוא זועם על גוליית שמעז לחרף את הקב"ה באיומיו. דבריו של דוד מגיעים לאוזני שאול שמזמנו אליו ומסרב לבקשת דוד להילחם מול גוליית. כאן מגלה דוד על עצמו פרט נוסף ומדהים :

וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל דָּוִד לֹא תוּכַל לִלְחֹם אֶל הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה לְהִלָּחֵם עִמּוֹ כִּי נֶעַר אַתָּה וְהוּא אִישׁ מִלְחָמָה מִנְּעָרָיו. וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל שְׂאוּל רַעַה הִנֵּה עֲבָדְךָ לְאִבּוֹ בְּצֹאן וּבְאֵי הָאָרֶץ וְאֵת הַדּוֹב וְנִשְׂאָ שֶׁה מִהָעֶדֶר. וַיִּצְאֲתִי אַחֲרָיו וְהִפְתִּיו וְהִצַּלְתִּי מִפִּיו וַיִּקַּם עָלַי וְהִחֲזִקְתִּי בְּזַקְנוֹ וְהִמִּיתִיו. גַּם אֶת הָאָרֶץ גַּם הַדּוֹב הִכָּה עֲבָדְךָ וְהִנֵּה הַפְּלִשְׁתִּי הָעֶרְל הַזֶּה כָּאֶחָד מֵהֶם כִּי חָרַף מַעֲרָכָת אֱלֹהִים חַיִּים.

דוד מספר לשאול כי בעת היותו רועה צאן הוא העז להכות דב ואריה,¹⁹ מהחיות המסוכנות ביותר בטבע! וממילא אין לשאול מה לחשוש כי הרי דוד אמיץ וגיבור שמסוגל להתמודד גם מול גוליית המפחיד. שאול משתכנע מדבריו מלבישו במדי המלחמה האישיים שלו, עוטה עליו שריון ושולח אותו אל גוליית. דוד, בצעד יוצא דופן אינו מעוניין בשריון הכבד ובכלי נשק והגנה מתוחכמים ויוצא למלחמה מול גוליית במקלו ובחמישה אבני נחל.

¹⁹ לפי רש"י אין מדובר רק בדב וארי אלא גם בגוריהם (רש"י שם לו): "גם את הארי גם הדוב - הרי אלו רבין ארי ושני גוריו ודוב ושני ילדיו".

דוד יוצא למערכה כנגד גוליית. גוליית מתקרב אל דוד ומגלה כי ישראל שלחו למולו נער צעיר ונאה, הוא מרגיש כי ישראל מנסים לבזות אותו ומקלל את ה' על מה שנתפס בעיניו כביזויו. דוד איננו ירא כלל מגוליית ומזהיר במילים חריפות את גוליית (שם מה-מז):

וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל הַפְּלִשְׁתִּי אַתָּה בָּא אֵלַי בְּחָרֶב וּבַחֲנִית וּבְכִידוֹן וְאֲנִי בָּא אֶלֶיךָ בְּשֵׁם ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי מַעְרְכוֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חָרַפְתָּ. הַיּוֹם הִזָּה יִסְגְּרֶךָ ה' בְּיָדֵי וְהִכִּיתֶךָ וְהִסְרֵתִי אֶת רֹאשְׁךָ מֵעֲלֶיךָ וְנָתַתִּי פָּגֶר מַחְנֵה פְּלִשְׁתִּים הַיּוֹם הִזָּה לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְחַיֵּת הָאָרֶץ וְיָדְעוּ כָּל הָאָרֶץ כִּי יֵשׁ אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל. וְיָדְעוּ כָּל הַקְּהָל הִזָּה כִּי לֹא בְּחָרֶב וּבַחֲנִית יְהוֹשִׁיעַ ה' כִּי לֹא הִמְלַחְמָה וְנָתַן אֶתְכֶם בְּיָדוֹ.

המשך הסיפור ידוע כמובן, דוד מצליח לקלוע במצחו של דוד את אבן הנחל וגוליית מתמוטט במקום. דוד אינו מסתפק בכך, דוד רץ אל גוליית שולף את חרבו מנרתיקה, כורת בה את ראש גוליית ומביאו לירושלים. הפלשתים המבוהלים מכך שהצליחו לנצח את גיבורם, נסים על נפשם ועם ישראל מכה בהם קשות.

גבורה זו של דוד מדהימה את העם ובין רגע נעשה דוד ליפופולרי, עד כדי כך שהוא מקבל בידי נשות ירושלים את התיאור המפורסם (שם יח, ז): "וַתַּעֲנִינָה הַנְּשִׁים הַמְּשַׁחֲקוֹת וַתֹּאמְרֶיךָ הִנֵּה הָאֵל בַּאֲלָפֵינוּ וְדָוִד בְּרַבְבֵּיתוֹ".

האומץ שמפגין דוד הן במילותיו החריפות כנגד גוליית והן בצאתו לקרב מול גוליית בקלע וחלוקי נחל בלבד וכריתת ראש גוליית מהוות את תחילת דרכו של דוד כגיבור מלחמה אשר לוחם את מלחמות ישראל ונותן לישראל עוצמה ביטחונית שלא ידע עם ישראל עד אז.

המחיר שמשלם דוד על היותו גיבור מלחמה

לאחר המלחמות הרבות שלחם דוד הוא מתפנה לטפל בדבר הקרוב מאוד לליבו. ארון ה' שוכן באופן ארעי בתוך היריעה²⁰ ואילו דוד עצמו שוכן בביתו המפואר. דוד מתגלה שוב בעדינותו ואינו חש בנוח בכך (שמואל ב ז, א-ג):

וַיְהִי כִּי יָשָׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ וְה' הִנִּיחַ לוֹ מִסָּבִיב מִכָּל אִיְבָיו. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל נָתָן הַנְּבִיא רָא הֲנָא אֲנִי יוֹשֵׁב בְּבֵית אֲרָזִים וְאֲרוֹן הָאֱלֹהִים יוֹשֵׁב בַּתּוֹךְ הַיְרִיעָה. וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל הַמֶּלֶךְ כֹּל אֲשֶׁר בְּלִבְבְּךָ לַעֲשֹׂה כִּי ה' עִמָּךְ.

דוד מבקש בקשה זו כי הרי יודע את ההנחיות לבניית בית קבע לה' המופיעות בתורה (דברים יב, ט-יא):

²⁰ יריעה היינו אוהל לפי המצודת דוד ווילון לפי המצודת ציון.

כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה אשר ה' אלהיך נתן לך. ועברתם את הירדן וישבתם בארץ אשר ה' אלהיכם מנחיל אתכם והניח לכם מפל איביכם מסביב וישבתם בטח. והיה המקום אשר יבחר ה' אלהיכם בו לשכון שמו שם שמה תביאו את כל אשר אנכי מצוה אתכם עולתיכם וזבחיכם מעשרתיכם ותרמות ידכם וכל מבחר נדריכם אשר תדירו לה'.

מסמיכות הפסוקים מבין דוד כי רק בעת שיגיעו ישראל אל המנוחה ואל הנחלה יותר להם לבנות בית קבע לה'. דוד אשר לחם מלחמות רבות, הרחיב את גבול ישראל ונתן שקט ביטחוני לעם ישראל סבור כי כעת הגיעה העת לבנות את בית הקבע עליו נכתב בתורה. נתן הנביא שמתרשם מבקשת דוד לבנות בית קבע לקב"ה נתן לדוד אישור לעשות כרצונו. אלא שבלילה מתגלה ה' לנתן ואינו מסכים לכך:

ויהי בלילה ההוא ויהי דבר ה' אל נתן לאמר. לך ואמרת אל עבדי אל דוד זה אמר ה' האתה תבנה לי בית לשבתי. כי לא ישבתי בבית למיזם העלתי את בני ישראל ממצרים ועד היום הנה ואתה מתהלך באהל ובמשכן. בכל אשר התהלכתי בכל בני ישראל הדבר דברתי את אחד שבטי ישראל אשר צויתי לרעות את עמי את ישראל לאמר למה לא בניתם לי בית ארזים. ועתה זה תאמר לעבדי לדוד זה אמר ה' צבאות אני לקחתיך מן הנה מואחר הצאן להיות נגיד על עמי על ישראל. ואתה עמך בכל אשר הלכת ואכרתה את כל איביך מפניך ועשיתי לך שם גדול כשם הגדלים אשר בארץ. ושמתי מקום לעמי לישראל ונטעתי ושבתי תחתיו ולא רגז עוד ולא יסיפו בני עולה לענותו כאשר בראשונה. ולמן היום אשר צויתי שפטים על עמי ישראל והניחתי לך מפל איביך והגיד לך ה' כי בית יעשה לך ה'. כי ימלאו ימיד ושכבת את אבתיך והקימתי את זרעך אחריך אשר יצא ממעיך והכניתי את ממלכתו. הוא יבנה בית לשמי וכוננתי את כסא ממלכתו עד עולם. אני אהיה לו לאב והוא יהיה לי לבן אשר בהעותו והכחתי בשבט אנשים ובנגעי בני אדם. וחסדי לא יסור ממנו כאשר הסרתי מעם שאול אשר הסרתי מלפניך. ונאמן ביתך וממלכתך עד עולם לפניך כסאך יהיה נכון עד עולם. ככל הדברים האלה וככל החזיון הנה כן דבר נתן אל דוד.

ה' אמנם מרעיף על דוד מחמאות רבות ומראה את חיבתו הרבה לדוד אך אינו מסכים כי דוד יבנה את ביתו. עם זאת דוד מקבל הבטחה מה' כי בנו יבנה את בית הקבע לה' ושמלכות דוד תימשך לעד לעומת מלכות שאול שלא המשיכה על ידי צאצאיו. דוד חווה טלטלה קשה, חלום חייו לבנות בית קבע לה' נגדע. כל חייו עבד דוד את ה' בצורה תמימה, בביטחון רב ודווקא כעת כאשר רוצה דוד להגשים את שיא שאיפתו הרוחנית הוא

נדחה על ידי הקב"ה. היינו מצפים לראות כי דוד יתאכזב או יכעס על ה' על שאינו נותן לו את מבוקשו, אך דוד, עבד ה', אינו בא בטרוניה עם ה' אלא מקבל עליו את דברו ואף מעבר לכך, מודה לה' על חסדו הגדול אשר עשה עימו:

וַיבֹּא הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֵּשֶׁב לְפָנָיו ה' ²¹ וַיֹּאמֶר מִי אֲנֹכִי אֲדָנִי ה' וַיְמִי בֵּיתִי כִּי הִבִּיאֲתָנִי עַד הַלֵּם. וַתִּקְטֹן עוֹד זֹאת בְּעֵינַיִךְ אֲדָנִי ה' וַתִּדְבֹר גַּם אֶל בֵּית עֲבָדְךָ לְמַרְחֹק וְזֹאת תּוֹרַת הָאָדָם אֲדָנִי ה'. וַיִּמָּה יוֹסִיף דָּוִד עוֹד לְדַבֵּר אֵלֶיךָ וְאַתָּה יַדְעֵת אֶת עֲבָדְךָ אֲדָנִי ה'. בְּעֵבֹר דְּבָרְךָ וּכְלַבְּךָ עֲשִׂיתָ אֶת כָּל הַגְּדֹלָה הַזֹּאת לְהוֹדִיעַ אֶת עֲבָדְךָ. עַל כֵּן גִּדַּלְתָּ אֲדָנִי ה' כִּי אִין כְּמוֹךָ וְאִין אֱלֹהִים זֹלָתְךָ בְּכָל אֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ בְּאֲזִינוּ... וַיִּגְדַּל שְׁמֶךָ עַד עוֹלָם לֵאמֹר ה' צְבָאוֹת אֱלֹהִים עַל יִשְׂרָאֵל וּבֵית עֲבָדְךָ דָּוִד יִהְיֶה נֶכֶד לְפָנֶיךָ. כִּי אַתָּה ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל גָּלִיתָ אֶת אֲזֶן עֲבָדְךָ לֵאמֹר בֵּית אֲבִנָּה לָךְ עַל כֵּן מָצָא עֲבָדְךָ אֶת לְבוֹ לְהִתְפַּלֵּל אֵלֶיךָ אֶת הַתְּפִלָּה הַזֹּאת. וְעַתָּה אֲדָנִי ה' אַתָּה הוּא הָאֱלֹהִים וְדַבְּרִיךָ יִהְיוּ אֲמַת וַתִּדְבֹר אֶל עֲבָדְךָ אֶת הַטּוֹבָה הַזֹּאת. וְעַתָּה הוּא וּבָרַךְ אֶת בֵּית עֲבָדְךָ לְהִיּוֹת לְעוֹלָם לְפָנֶיךָ כִּי אַתָּה אֲדָנִי ה' דַּבְּרָתְךָ וּמִבְרָכְתְּךָ יְבָרַךְ בֵּית עֲבָדְךָ לְעוֹלָם.

סיבת סירובו של הקב"ה לבניית ביתו על ידי דוד אינה מבוארת כאן. דוד עצמו מסביר את הבנתו האישית מדוע נגזר עליו שלא לבנות את בית ה' (דברי הימים א כב, ו-י):

וַיִּקְרָא לְשִׁלְמֹה בְּנוֹ וַיִּצְוֵהוּ לְבַנּוֹת בַּיִת לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וַיֹּאמֶר דָּוִד לְשִׁלְמֹה בְּנוֹ בְּנֵי אֲנִי הֲיֵה עִם לְבָבִי לְבַנּוֹת בַּיִת לַשֵּׁם ה' אֱלֹהֵי. וַיְהִי עָלַי דְּבַר ה' לֵאמֹר דָּם לְרֵב שְׁפַכְתָּ וּמִלְחָמוֹת גְּדֹלוֹת עֲשִׂיתָ לֹא תִבְנֶה בַיִת לְשְׁמִי כִּי דָמִים רַבִּים שְׁפַכְתָּ אֶרְצָה לְפָנָי. הֲנֵה בְּנוֹלָד לָךְ הוּא יִהְיֶה אִישׁ מְנוּחָה וְהִנְחוּתִי לוֹ מִכָּל אוֹיְבָיו מִסָּבִיב כִּי שְׁלֹמֹה יִהְיֶה שְׁמוֹ וְשָׁלוֹם וְשָׁקֵט אֶתֶן עַל יִשְׂרָאֵל בְּיָמָיו. הוּא יִבְנֶה בַיִת לְשְׁמִי וְהוּא יִהְיֶה לִי לְבָן וְאֲנִי לוֹ לְאָב וְהִכְיִנּוּתִי כִּסָּא מְלָכוּתוֹ עַל יִשְׂרָאֵל עַד עוֹלָם.

דוד קושר את סירובו של ה' לאפשר לתת לו לבנות את ביתו בכך שהוא לחם מלחמות רבות ומשום כך על ידיו יש דם רב.

הרב יגאל אריאל²² מסביר את ההקשר שעושה דוד בין הדם הרב ששפך לסירובו של ה' שהוא יבנה את ביתו.

בספר שמות צוּונו שלא לבנות מזבח מכלי ברזל (שמות כ, כב): "וְאִם מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה לִּי לֹא תִבְנֶה אֶתְהֶן גְּזִית כִּי חֲרָבָה הַנִּפְתָּ עָלֶיךָ וְתִחַלְלָהּ". רש"י על אתר מסביר:

²¹ רש"י, רד"ק ועוד - לפני הארון.

²² יגאל אריאל, 'עוז מלך, עיונים בספר שמואל', עמ' 169-165, חיספין, תשנ"ו.

גזית - לשון גזיזה שפוסלן ומסתתן בברזל... ותחללה - הא למדת, שאם הנפת עליה ברזל חללת, שהמזבח נברא להאריך ימיו של אדם, והברזל נברא לקצר ימיו של אדם, אין זה בדין, שיונף המקצר על המאריך. ועוד, שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, לפיכך לא יבא עליו כורת ומחבל.

דוד המלך שרוב ימיו לחם את מלחמות ישראל מבין כי הוא אינו יכול לבנות את בית ה' כשהברזל, חרבו, הייתה על ידו לעיתים תכופות. שפיכות הדמים וחיי האדם שנטל שוללים ממנו את האפשרות לגשת אל דבר כה קדוש כבניית בית הקבע לה'.
כך גם לימדונו חז"ל (ברכות ל"ב ע"ב):

אמר רבי יוחנן כל כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו, שנאמר **ידיכם דמים מלאו**.

בעקבות כך שהכהן הרג נפש וידיו מלאות בדם נאסר עליו לגשת לקודש ולשאת את כפיו. התוספות (סנהדרין ל"ה ע"ב) מביאים את ההסבר לדין זה:

לפי שהרג בידיו ואין קטיגור נעשה סניגור כדכתיב בההוא קרא ובפרישכם כפיכם אעלים עיני וגו'.

אין ראוי שידיים שמלאו דם יהיו אלו שיברכו כעת את עם ישראל ולכן כהן שידיו מלאו דם כי הרג נפש לא ראוי לברך בידיו המגואלות מדם את עם ישראל. יש להדגיש כי דין זה אינו שייך רק להורג נפש במזיד אלא אף להורג בשוגג (שולחן ערוך אורח חיים קכח, לה): "כהן שהרג את הנפש, אפילו בשוגג, לא ישא את כפיו אפילו עשה תשובה".

אם כן ניתן להסביר כי דוד דורש בעצמו שסירובו של הקב"ה לאפשר לו לבנות את ביתו היא משום שידיו מלאו בדם ממלחמות ישראל ולכן אין ראוי שהוא, שידיו מלאו דם, יבנה את המקום המקודש ביותר, מקום השראת השכינה וייחוד הקשר בין כנסת ישראל לקב"ה.

אלא שאין פירוש זה מסתדר עם דרשות חז"ל שהצדיקו באופן מוחלט את מלחמותיו של דוד ואף הגדירו את "שפיכת הדם" ששפך דוד במלחמותיו כדבר מבורך ורצוי (ילקוט שמעוני שמואל ב, קמה):

האתה תבנה לי בית וכתוב לא תבנה בית לשמי כי דמים רבים שפכת כיון ששמע דוד כך נתיירא אמר הרי נפסלתי מלבנות בית המקדש. אמר ר' יהודה בר' אלעאי אמר לו הקדוש ברוך הוא דוד אל תירא חייך כי הם לפני כצבי וכאיל לכך נאמר שפכת ארצה ואין ארצה אלא צבי ואיל שנאמר על הארץ תשפכנו כמים. דבר אחר

חיין הם לפני כקרבנות דכתיב כי דמים רבים שפכת לפני ואין לפני אלא קרבן

שנאמר ושחט את בן הבקר לפני ה'.²³

לפי המדרש דוד נתיירא מפסילתו לבנות את בית המקדש מחמת הדמים ששפך אך הקב"ה מרגיעו ומסביר לדוד כי הדמים ששפך במלחמות ישראל אינם פסולים אלא להפך, הרי הם לפניו כקרבנות!

עם זאת, מסביר הרב אריאל כי על אף שדוד יודע שאין הוא נפסל מהצד ה'הלכתי' לבנות את בית הקבע לה', אין בו עצמו כל פסול, הוא מרגיש כי יש כאן חוסר התאמה, הוא איש המלחמה, הכובש, אין זה מתאים כי הוא יבנה את הבית בו ישרה ה' את שכינתו, שכל מהותו הוא הצגת השלום שבין ה' לעמו, ישראל. לעומת זאת בנו, שלמה, אשר ידע במלכותו שקט ושלווה יוכל להשלים את מטרת חייו של אביו ולבנות את בית המקדש, מקום השראת השכינה,²⁴ המקום אליו שאף דוד אביו כל ימי חייו (תהלים כז, ד): **"אַחַת שְׁאַלְתִּי מֵאֵת ה' אוֹתָהּ אֲבִקֵּשׁ שְׁבִיתִי בְּבֵית ה' כָּל יְמֵי חַיֵּי לַחַזוֹת בְּנֹעַם ה' וּלְבַקֵּר בְּהִיכְלוֹ"**.

למדנו אם כן כי בדוד ישנה תכונה מנוגדת, מחד הוא איש הרגש והעדינות, משורר קנוני, מתעדן כתולעת ומנגד איש מלחמה, כובש, אכזר כלפני אויביו, נטול חששות ופחד אל מול אויביו. על ניגודיות מרתקת זו דוד משלם מחיר אישי כבד מאוד, הוא אינו יכול למלא את פסגת שאיפות חייו, בניית בית המקדש, בית הקבע לה'. הוא מרגיש כי אין זה מתאים שידידו שמלאו דם מהמלחמות שלחם יבנו את הבית שמסמל את השלום שבין כנסת ישראל לאביה. עם זאת בנו, שלמה, בשבתו על מלכותו בשקט ובשלווה ימשיך את דרכו ויגשים את משאלתו הגדולה ביותר של אביו ויבנה בית מפואר לה'.

לפי חז"ל דוד אף זכה לאחר פטירתו לשבת בבית המקדש של מעלה²⁵ (פרקי היכלות רבתי ז):

כיון שעלה דוד לבית המקדש שברקיע מוכן לו כסא של אש שהוא ארבעים פרסאות גובה כפלים ארכו וכפלים רחבו. וכיון שבא דוד וישב לו על כסא שלו המוכן כנגדו כסא של קונו. כל מלכי בית דוד יושבין לפניו ומלכי בית ישראל

²³ ראוי להביא את המשך המדרש שמביא הסבר נוסף לסיבה לפיה הקב"ה מסרב לתת לדוד לבנות לו בית: "אמר לו ואם כן למה איני בונה אותו, אמר לו הקדוש ברוך הוא **שאם אתה בונה אותו הוא קיים ואינו חרב**, אמרו לו והרי יפה א"ל הקדוש ברוך הוא גלוי וצפוי לפני שהם עתידים לחטוא ואני מפיג חמתי בו ומחריבו והם נצולין שכן כתיב באהל בת ציון שפך כאש חמתו".

²⁴ את מהות בית המקדש כמקום של השראת שלום מצינו גם בדברי הנביא ישעיהו (ב, ב-ד): "וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים נֶכֶן יִהְיֶה הַר בְּיַת ה' בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנִשְׂא מִגְּבְעוֹת וְנִהְרֻ אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם. וְהָלְכוּ עִמָּיִם רַבִּים וְאָמְרוּ לָכוּ וְנַעֲלָה אֵל הַר ה' אֵל בְּיַת אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיִרְנוּ מִדְּרָכָיו וְנִלְקָה בְּאַרְחֻתָּיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדַבֵּר ה' מִירוּשָׁלַם. וְשֹׁפֵט בֵּין הַגּוֹיִם וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים וְכָתְתוּ חֲרָבוֹתָם לְאֵתִים וְחֲנִיתוֹתֵיהֶם לְמִזְמֵרוֹת לֹא יִשָּׂא גּוֹי אֶל גּוֹי חָרֵב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה".

²⁵ להבנת המושג 'בית מקדש של מעלה' עיין עוד ב'נפש החיים' א, ד.

אחריו. מיד אומר דוד שירות ותשבחות שלא שמעתן אוזן מעולם. וכיון שפתח ימלוך ה' לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה, פתח מטטרון וכל המזלות ואמרו קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו. וחיות הקודש משבחות ואומרות ברוך כבוד ה' ממקומו. והרקיעים אומרים ימלוך ה' לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה. והארץ אומרת ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד. וכל מלכי בית דוד אומרים והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

חיבור ייחודי זה של גבורה תורה וענווה הנמצאים באופן ייחודי וניגודי אצל דוד מסתכמים במדרש (מדרש תהלים, שוחר טוב יח) :

ותתן לי מגן ישעך. זה גבורה. וימנך תסעדני. זה תורה שניתנה בימין. וענותך תרבני. זו ענוה, מלמד ששלשתן נמצאו בדוד.

סיכום

במאמר זה ניסינו לשפוך אור על אופיו הייחודי ואף הניגודי לעיתים של דוד. בפרק הראשון ראינו כי הופעתו הראשונה של דוד בתנ"ך חריגה לעומת שאר האישים החשובים בתנ"ך אשר מובאים ביחד עם שושלת אבותם לעומת דוד ששושלת אבותיו מובאת רק במגילת רות. שתי תשובות ניסינו לענות על כך, הראשונה, שדוד מוכתר למלך כ"מחליף" לשאול אשר חטא שלא השמיד לחלוטין את זרע עמלק ונענש על כך בלקיחת המלכות ממנו וזרעו ונתניתה לאדם אחר, הלא הוא דוד. ממילא כ"מחליף" מקומו של שאול אין עניין לפרט את שושלת אבותיו של דוד. בנוסף, מציינו במדרש שמשפחתו של דוד התנכרה לו והתביישה בו מכיון שחשבה שהוא ממזר ולכן לא מוזכרת כאן שושלת משפחתו שבאותה עת אינה מעוניינת בקיומו. מהסברים אלו ניתן לחוש ולו במקצת את המצוקה שתחילת דרכו של דוד, הן כמנוכר במשפחתו והן כ"מחליף" לשאול אשר לכאורה אינו בהכרח עומד להיות מלך בשל תכונותיו והרקע שממנו הוא מגיע.

בפרק השני הוכחנו שישנה ניגודיות עזה בתכונותיו של דוד. מחד גיסא, דוד הינו עדין שבעדינים, מתואר בעיניי חז"ל כמנגן על כלי נגינה שפורטים על נפש האדם, נעים זמירות ישראל אשר כותב פרקי תהילים שחודרים לכל לב, חרד לדבר ה' ורוצה להידבק בו בכל מאודו. מאידך גיסא, דוד הינו אחד מגיבורי ישראל, לוחם אמיץ שכבר בצעירותו מעז לגדף את גוליית המטיל אימה רבה על עם ישראל ואף יוצא למלחמה אישית נגדו ומביסו באומץ לב ונועזות. דוד לוחם את מלחמות ישראל ומצליח להטיל את אימתו על העמים סביבו ומקנה בכך שקט ובטחון לעם ישראל.

על ניגודיות זו שבאופיו משלם דוד מחיר קשה וכואב. דוד שמשתוקק לקרבת ה' וחולם שהוא יהיה אשר יבנה לו בית קבע להשראת השכינה נתקל בסירובו של ה' שדוד הוא אשר יבנה את ביתו. דוד מבין שדווקא גבורתו ומלחמותיו אשר לחם הם אשר מונעים ממנו לבנות בית קבע לה' שכולו שלום, ההפך הגמור ממלחמה. רצונו העז של דוד לקרבת ה' המירבית נחסם. אך גם במקרה זה דוד מתגלה בתעצומות נפשו ומודה לה' על כל החסד שעשה עימו ועל שייתן לבנו, שלמה, לבנות את בית הקבע לה', בית המקדש.

התנ"ך אינו ספר מעשיות בעלמא, עלינו לקחת ממקור החיים שלנו את ההדרכות המעשיות לחיינו. דוד הינו דמות מופת בתולדות העם היהודי, סיפור חייו משולב מקשיים רבים וניכור יחד עם גבורה וביטחון גדול בה'. הניגודיות שבאופיו של דוד יוצרת במובן רב את ייחודו. אם ניקח לחיינו הפרטיים מתכונותיו המופלאות של דוד, ונשאף להידמות בהן אליו, דיינו.